

STORTINGET

Representantforslag 13 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen

Dokument 8:13 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melby, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo og Ola Elvestuen om å forebygge og bekjempe organisert kriminalitet

Til Stortinget

Bakgrunn

Sverige er rammet av en alvorlig voldsbølge knyttet til gjengmiljøer. Situasjonen i Sverige er svært urovek-kende, og det er viktig at det norske samfunnet tar riktige grep for å forhindre smitte fra det som foregår i Sverige.

I møte med situasjoner som oppleves utrygge, må man sørge for at tiltakene som iverksettes bunner i kunnskap og en helhetlig tankegang. Når frykten griper folk er trygghet det første man søker, på bekostning av mye annet. Mange finner falsk trygghet i politi med synlige våpen og trussel om strengere straffer, også rettet mot barn og unge. Ingen kan være uenige i at innbyggerne skal føle seg trygge, men spørsmålet er om det faktisk fører til mer trygghet å utelukkende ty til strengere straffer. Venstre mener at dette er feil medisin.

Danmark har testet ut disse strengere straffene. På 14 år har de innført fire «bandepakker» med hardere straffer som et sentralt element. Ifølge danske forskere er det ikke strengere straffer som fører til mindre gjengkriminalitet.

Forslagsstillerne vil se på det som faktisk fungerer, og da burde hovedfokuset ligge på å redusere antallet mennesker som ender opp med å gjøre kriminelle handlinger.

Forsterket akuttinnsats

Noe som har fungert i Danmark er forebygging, gjennom bl.a. prosjektet Aktive drenge. I Danmark har antallet unge gjengkriminelle og antallet unge som blir anmeldt og dømt gått kraftig ned etter at de startet forebyggingsprosjekt som Aktive drenge i 2017. For å få bukt med ungdomskriminaliteten må man gå ungdommene i møte. Det er behov for en særlig forebyggende innsats som rettes inn mot de unge som er i risikogruppen for å bli trukket inn i kriminelle miljøer. Hvis man skal stoppe tilstrømningen til de kriminelle miljøene må man få tak i disse ungdommene.

Etter modell fra Danmark ønsker forslagsstillerne gjennom initiativet kalt «Tett på» å forhindre ungdomskriminalitet og unngå at man i Norge får lignende situasjoner som i Sverige. Initiativet har som mål å forene samfunnsvern med ivaretagelse av ungdom som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd, i første omgang som pilotprosjekt i Kristiansand og Oslo. Disse barna trenger mye hjelp fra mange instanser. For at barna skal få tilstrekkelig hjelp trengs det forebygging, ikke strengere straffer.

TVERRFAGLIG LAG RUNDT UNGDOMMEN

For det første vil forslagsstillerne bygge et tverrfaglig lag rundt hver enkelt ungdom som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd. Bak hver enkelt ungdom med høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd skjuler det seg ofte en historie med kompleks problematikk knyttet til faktorer som rus, sosial eksklusjon, sosioøkonomiske utfordringer, lav skoledeltakelse, psykiske og fysiske helseutfordringer, skjøre relasjoner og omsorgssvikt. Derfor er det viktig at laget rundt barnet er bredt sammensatt av de riktige og viktige aktørene i den unges liv. Re-

presentanter fra politi, skole, helsevesen og barnevern må jobbe sammen for å styre ungdommen vekk fra en kriminell løpebane. Og de må lytte til ungdommens egne ønsker om hjelpetiltak.

Ved etableringen av et tverrfaglig lag – en tiltaksgruppe – rundt ungdommen, skal ungdommens medbestemmelsesrett etableres helt innledningsvis. Det er politiets forebyggende enhet som skal gi ungdom politiet har peilet seg ut til å være i risikogruppen tilbud om å delta i «Tett på». Deltakelse er betinget av samtykke fra ungdommen.

I et innledende møte med tiltaksgruppen skal ungdommen gi uttrykk for sine ønsker og behov i tiden fremover, og dette skal danne grunnlaget for den videre oppfølgingen. Dersom ungdommen gir uttrykk for å ville delta på én eller flere fritidsaktiviteter, skal medlemskontingent, utstyr m.m. finansieres av «Tett på». Ungdommen skal få den nødvendige hjelpen til å melde seg på fritidsaktiviteter, og mulighet til å bli fulgt til og fra fritidsaktivitet av en mentor e.l.

Tiltaksgruppen skal utarbeide en felles tiltaks- og oppfølgingsplan skreddersydd til ungdommens utfordringer og behov. Planen skal inneholde konkrete tiltak med beskrivelse av forventet resultat, tidsplan og ansvarsfordeling. Tiltaksgruppen skal ha jevnlig samarbeidsmøter hvor tiltaksplanen oppdateres, evalueres og justeres underveis.

Et annet eksempel på instanser som kan inngå i teamet er ambulante familieteam (AFT). Dette er fleksible miljøterapeutiske team som jobber med ungdommens familie som helhet, og som på kort varsel skal kunne bistå og avhjelpe i uforutsette hendelser inn i familier, ofte knyttet til sammensatt og kompleks helseproblematikk.

Andre eksempler på hva som kan inngå i oppfølgingen av ungdommen er lavterskel psykologtilbud og sinnemestringsprogrammer.

Tverrfaglige tiltaksgrupper skal opprettes i de tilfellene hvor den enkelte ungdommen har behov for det, uavhengig av den enkelte kommunes økonomi. Derfor skal tiltaksgruppene i pilotkommunene finansieres gjennom et spleiselag mellom stat og kommune.

I første omgang skal ordningen med tverrfaglige tiltaksgrupper rulles ut som et fireårig pilotprosjekt i to forsøkskommuner: Oslo og Kristiansand. Pilotprosjektet skal evalueres.

SIKRE GOD INFORMASJONSFLYT MELLOM HJELPEINSTANSENE

For det andre må det ryddes opp i lovverket knyttet til taushetsplikt og informasjonsplikt, for å sikre god informasjonsflyt mellom de ulike hjelpeinstansene som skal hjelpe ungdommen.

Det må gjennomføres en juridisk gjennomgang av relevant lovverk knyttet til taushetsplikt og informasjonsplikt for alle relevante instanser, med spesielt henblikk på mulighetsrommet for informasjonsflyt. Det kan være relevant å se hen til den «danske modellen» i den danske rettspleieloven, som åpner for fri tverretattlig informasjonsflyt, forutsatt at opplysningene ikke brukes av politiet i straffesak.

Det bør også undersøkes om det er behov for å utarbeide felles retningslinjer for vurdering av taushetsplikten i saker der det er behov for tverrfaglig samarbeid og hvor det ikke er gitt på forhånd hvilke instanser som best kan bidra til å sikre tilstrekkelig, samordnet og samtidig hjelp.

BUFFERKAPASITET INNEN PSYKISK HELSEVERN

For det tredje må det sørges for en bufferkapasitet innen psykisk helsevern, som gjør at ungdommene får den hjelpen de trenger, når de trenger det.

Tverrfaglig helsekartlegging for barn der barnevernstjenesten vurderer omsorgsovertakelse er nedfelt i barnevernloven fra 1. januar 2023. For barn som ikke omfattes av tverrfaglig helsekartlegging, og hvor det er høy risiko for skjevutvikling, må det settes av og finansieres en bufferkapasitet innenfor psykisk helsevern til kartlegging av psykisk og somatisk helse for barna i målgruppen.

Det må utarbeides et omforent kartleggingsbatteri med tilhørende oversikt over aktuelle tiltak, til bruk i denne typen saker. Det bør også vurderes om inn-takskriteriet i spesialisthelsetjenesten skal endres, slik at denne gruppen barn og unge får en høyere prioritet.

Inndragning

Kriminalitet skal ikke lønne seg. Profitt er et sentralt motiv for mye kriminalitet. Inndragning er et viktig verktøy mot den grove, profittmotiverte kriminaliteten.

I en betenkning av professor Jon Petter Rui fra 2014 fremgår det følgende:

«Det er grunn til å merke seg at antallet høye inndragningskrav har vært marginalt i perioden 2010 til 2014. Særlig gjelder dette saker hvor kravene har vært fra 2 millioner kroner og oppover. Når en holder disse tallene opp mot oversikter over samlede inndragningsbeløp per år, blir det klart at det aller meste av det som utgjør samlet inndragningsbeløp, stammer fra mindre alvorlige saker. Det må også kunne legges til grunn at det må være et meget stort potensiale for inndragning i saker som gjelder grov, profittmotivert kriminalitet.»

Ifølge en rapport fra Politihøgskolen fra juli 2023 er inndragningstallene omtrent på samme nivå i dag som de var for 25 år siden. Et av funnene i rapporten var at inndragning i liten grad benyttes i store, profittmotiverte saker, selv om regelverket finnes i dag. Under halvpar-

ten av respondentene i undersøkelsen opplever at straffesaker med inndragningspotensial blir fulgt opp. Respondentene forteller også at etterforskning knyttet til pengesporet blir nedprioritert på grunn av liten kapasitet og manglende kunnskap hos både etterforskerne og påtalejuristene. Ifølge undersøkelsen ender det ofte opp med at de kriminelle blir dømt, men at de sitter igjen med mye av utbyttet fordi det ikke har vært omfattet av etterforskningen. Rapporten peker på tre suksesskriterier for å styrke inndragningsarbeidet: prioritering, kompetanse og kapasitet.

I 2019 kartla Nasjonal faggruppe for finansiell spor-sikring inndragningsresultatene for norsk politi, mulige årsaker til de lave resultatene og mulige tiltak som kunne bidra til å bedre resultatene. De anbefalte blant annet et inndragningsteam i hvert politidistrikt med en påtalejurist, en etterforsker og en revisor.

I 2019 ble politidistriktene pålagt å ansette en inndragningsspesialist innen 21. november 2021. I desember 2022 viste en kartlegging gjort av E24 at kun halvparten av politidistriktene hadde fått på plass en slik spesialist.

Arbeid med organisert kriminalitet hos politidistriktene

For å ta tak i denne typen organisert kriminalitet kreves det et langsiktig og kontinuerlig arbeid for å avdekke den organiserte kriminelle virksomheten. For å skaffe kjennskap om nettverk og personer kreves det dedikasjon over tid og en strategisk og målrettet satsning, som man ikke må la bygges ned slik at nettverk igjen kan få fotfeste.

Det er imperativt at det bygges opp spesialkompetanse i politidistriktene, der dette kreves som følge av kriminalitetsbildet, for å møte og bekjempe trusselen fra organiserte kriminelle miljøer på en god måte. Videre må politidistriktenes arbeid med organisert krimina-

litet sikres kapasitet og ressurser over tid. Kripos har i dag ansvaret for en del av den riksdekkende innsatsen mot organisert kriminalitet, og bistår politidistriktene ved behov. Samarbeidet mellom Kripos og politidistriktene er særdeles viktig, og må sikres.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen igangsette et pilotprosjekt i Oslo og Kristiansand kommune med etablering av en tverrfaglig tiltaksgruppe rundt barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd, etter modell fra Danmark.
2. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en juridisk gjennomgang av relevant lovverk knyttet til taushetsplikt og informasjonsplikt for alle relevante instanser som jobber med barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd, med spesielt henblikk på mulighetsrommet for informasjonsflyt.
3. Stortinget ber regjeringen sikre en bufferkapasitet innenfor psykisk helsevern til kartlegging av psykisk og somatisk helse for barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd.
4. Stortinget ber regjeringen opprette dedikerte inndragningsteam i hvert politidistrikt. Gruppen skal bestå av en jurist, en etterforsker og en revisor.
5. Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidet med organisert kriminalitet og gjenger prioriteres og tilføres ressurser i politidistriktene der dette kreves som en følge av kriminalitetsbildet, og at dette sikres langsiktighet og forutsigbarhet.

5. oktober 2023

Ingvild Wetrhus Thorsvik

Guri Melby

Grunde Almeland

Alfred Jens Bjørlo

Ola Elvestuen

